

СУВ ТЕЖОВЧИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЖОРЙ ЭТИШ БҮЙИЧА ҚЎШИМЧА ВАЗИФАЛАР БЕЛГИЛАНДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев расмийгида 16 сентябрь куни сув хўжалигида тежакор технологияларни жорий этиши ва давлат-хусусий шериклик лойиҳаларини амалга ошириш чора-тадбирлари юзасидан видеоселектор йигилиши ўтказилди.

Минтақамизда сув танқислиги билан боғлиқ вазият йилдан-йилга мурakkabлашиб бормоқда. Охирги 10 йилда, мисол учун, Ўзбекистонда сув жамъи 12 фоизга, ўтган йилига нисбатан эса бу ишларни 15 фоизга камайтади.

Пахта ва ғалла етиштириш учун сарфланадиган энергияси хамда сувни етказиб берниш харажатлари хам кўп. Ҳусусан, 2,5 миллион гектар майдонни сурориш учун 5 мингдан зиёд наосос иштаблиб, йилига 8 миллиард киловатт соат энергия ва 2,4 трилион сўнг бюджет маблағлари сарфланмоди. Бир гектар майдонга сувни насослар орқали етказиб бериш учун бюджетдан ўртча 800 минг сум харажат килингатди. Этаглаб сурориш оқибатида йилига кариб 5-6 миллиард куб метр ёки 20 фоиз сув дадала бехуда сарфланмоқда.

Бундан шаҳарда сувни тежаш ва хисобини юритиш ҳар доимигандан хам долзарб масалага айланди. Ўтган иккни йилда Президент ва хукуматининг шу соҳага доир 11 та қарори қабул килиниб, ҳамма шароти яратиб берилди.

Лекин йигилишда таъкидланганнидек, бажарилган ишлар имконият даражасида эмас. Масалан, шу пайтгача 285 минг гектар, яъни бор-йиги 7 фоиз ерда сув тежовчи технологиялар жорий этилган. Бу борада, айниқса, Кашшадарё, Бухоро, Хоразм вилоятларида колоклия бор. Фурқат, Бўка, Чиноз, Сардоба, Тахтакуپир, Қораўзак, Қасби, Қизирик, Музработ туманларида сув тежовчи бирорта хам лойиҳа татбик килинмаган.

Шу боис, видеоселекторда сув хўжалигидаги ишлар Коракалпогистон Республикаси, вилоят ва туманлар кесимида таникдид таҳлил қилиниб, гандаги мухим вазифалар мухокама этилди. Келгуси йилда сув тежовчи технологияларни жорий этишини 600 минг гектара етказиш режа қилиб кўйилди. Бунинг учун давлат бюджетидан зарур маблағ йўнайтириши, ташаббускорлар харжатининг бир кисмини қоплаш

учун субсидия бериш, шунингдек, ҳалқаро молия ташкилотлари ресурсларини жалб қилиб, салоҳиятли фермер хўжаликлари ва кластерларга тикорат борчлари орқали кредит ахратиш юзасидан кўрсатмалар берилди.

Сув тежовчи технологиялар қарори кенгайиши билан уларни ишлаб чиқариша хам талаб ошиди. Бирон юртимизда шунга ихтисослашган 13 та корхонанинг куввати келгуси йил этихийининг ярмини коплашга хам ётмайди. Шу боис, мутасаддиларга Самарқанд, Тошкент ва Наманганга вилоятларида сув тежовчи технологиялар учун ускунлар ишлаб чиқарувчи корхоналар ташкил этиш вазифаси қўйилди.

Соҳадаги яна бир инновация — кластерлар 3 минг гектардан зиёд экин майдонни лазер ёрдамида текислаш орқали сув сарфни 20-25 фоиз, ўтигини 15 фоиз тежашга, хосилдорликни камиди 10 фоизга ошириша ёршиган. Давлаттимиз раҳбари ба тажрибани кенг кўплаб, пахта, ғалла ва шоли майдонларни лазер ёрдамида текислаш муҳимлигини жорий қилишига Қишлоқ хўжалиги жамғармасидан камиди 250 миллиард сўнг кредит ахратиш топширилди.

Жорий йилда Қуий Чирчик, Нарпалай, Булунгур, Сардоба, Нишон, Қасби туманларида сув хўжалиги обьектлари хусусий шериклик асосида тадбиркорларга берилди, намунавий лойиҳа амалга оширилмоқда. Бу орқали мақзур иншоотлар модернизация килиниб, эксплуатация харажатлари анчайин кискаради. Йигилишда сувнада бундай лойиҳаларни бошқа худудларда хам жорий этиш бўйича топширилар берилди.

Сув ироғифа сабаб бўлаётган муммалордан яна бири шукни, бугунги кунда 3 мингдан зиёд сув ўтишча постларининг атиги 2 фоизи, 400 та йиррик сувъ объективининг 2,5 фоизида бошқарши тизими автоматлашган, холос. Шу боис, Сув хўжалиги

вазирлигига йил якунигача 150 та, келгуси йилдан барча ўтиш постларида сувни онлайн режимда назорат киливчи автоматлашган тизим жорий этиши вазифаси юклатиди.

Матлумки, бу йилдан қишлоқ хўжалиги корхоналарига сув солиги бўйича берилган имтиёзлар беркор килинди. Шу билан бирга, сувдан фойдаланганлик учун солик ставкаси 4 фоиза пасастирилди. Президент ушбу камайтирилган ставкани келгуси йилда хам саклаб қолиши зарурлигини таъкидлади.

Сурориш меъёлларни хисоблаш методикасини БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти (ФАО) талабларига мослаштириш, сув хосибагичлар ўрнантган истемолчиларни рафтаблантириш юзасидан вазифалар белгиланди.

“Ўзбекалисионаат” уюшмасига коллектор сувларида баличиликни ривоҷлантириш бўйича топширилди.

Наманган тажрибаси асосида гидрогеологик қидиривларни кенгайтириб, ерости сувларидан самарали фойдаланниш зарурлиги кайд этилди.

Йигилишда сув хўжалиги соҳасида фан ва таълими ривоҷлантириш масаласига алоҳида аҳамият қарартили. Ирригация ва мелиорация обьектларини барпо этиши хамда реконструкция килиш ишларига илмий ходимларни биркиттириш муҳимлиги таъкидланди. Бу орқали фан намояндабори обьектларнинг лойиҳаолди хўжатларини тайёрлашдан уларни фойдаланишга топширишгача бўлган жараёнларда катнашиб, курилиш ишларини илмий-техник жиҳатдан кузатиб боради. Фан ва амалий тўйунлиги таъминланниш, келгисидаги лойиҳалар пухта ишлаб чиқилишида кўл келади.

Видеоселектор йигилишида мухокама қилинган масалалар юзасидан мутасадиди вазирlik va idoralar raqiblari, viloyat va tuman xokimlari axborot berdi.

ЎзА

Низомиддин МАҲМУДОВ,
филология фанлари
доктори, профессор

Бугун “Миллий тикланишдан — милий юксалиш сарси” гояси асосида ўз тараққиётининг тамомомила яни боғсичига дадил қадам қўяётган мамлакатимизда барча соҳада бўлаётгани каби давлат тилининг ўрни ва нуфузини ошириш борасида хам туб бурилиш жараёнлари бошлиди.

Президентимиз ўзбек тилига давлат тили мақоми берилганинг ўттиз йиллигига багишланган тантанали маросимдаги нутқида бу борада килинадиган кўлмали ишларнинг тўлақонли тархини чизиб берар экан, бу ишларни пировард натижаларини қўйдагича ифода этди: “Мұхтарас айтганда, ҳар биримиз давлат тилига бўлган эътибор деб, давлат тилига эътиром ва садоқатни она Ватанга эътиром ва садоқат деб билишимиз, шундай карашни ҳәйтимиз коидасига айлантиришимиз лозим”. Ҳар бир фуқаронинг онгъи шуурида ана шу коиданинг саломатлиги ва сабитлиги юрт юксалишининг ҳам, мамлакат мустақилиги муҳофазаси мунтазамлигининг ҳам гаровидир.

Мазкур тарихий нутқда таъкидланганидек, дунёдаги қадими вай бойлардан бирни бўлган ўзбек тили ҳалкимиз учун милий ўзлигимиз ва мустақил давлатчиликимиз тимсоли, бебаҳо маънави тобе, буюқ қадирятди. Албатта, бу бебаҳо бойлик, буюқ қадир милий ўзликнинг асрий илдизлари сифатида, ўзбек қавми-нинг она тили сифатида ўзбекнинг милий-маънавий дунёсини чароғон килип турса, давлат тили сифатида кўп миллатли мамлакатимиз фуқаролари қалғиб бир давлатта, бир юрга мансублик, бирдамлик тўйгуларни жойлади, уларни ягона давлат рамзи саналиш байрок, герб, мадхия қаби мукаддас тимсоллар сингари бир юртнинг садоқатни фарзандларни ўлароп бирлаштириди. Айтиш мумкинки, ана шу маънода ўзбек тили Узбекистонда факат бир эмас, балки иккى ижтимоӣ-сийесӣ ва маънавий-маърифий вазифани бажармоқда, ана шундай залвори ва музассан вазифалари елкасига ортмолгарон ҳолда такомил йўлларидан жадал одимламоқда.

Давлатимиз раҳбари 2019 йил 21 октябрь куни имзолаган “Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадиблари тўғрисида” фармонда алоҳида кайд этилганидек, “булгани глобаллашувда даврида ҳар бир ҳалқ, ҳар қайси мустақил давлат ўз милий манфатларини таъминлаш, бу борада, аввало, ўз маданиятини, азалий қадирятларини, она тилини асрар-авайлаш ва ривожлантириш масаласига устувор аҳамияти қараштирибайтирди”. Ўзбек тилининг ҳам она тили, ҳам давлат тили сифатидаги тараққиётини таъминлаш, ҳеч бир шубҳасиз, милий манфатларини хизоясининг тамаларини ташкил этидаги ҳаркетлардан хисобланади. Айни пайтда Президентимиз таъбири билан айтганда, “уз тилини хурмат килиган маърифатни эл болашарни она тилига ҳам чукур хурмат билан қарайди”, шунинг учун ҳам мамлакатимизда бенинҳо холис тил сиёсати шаклланган. Тонга кўра, юртимизда ишларни олниши ўзимизни таъминлаш, мазмислик жадаллашувни билан бу харакатлар янада суръат ва кўлам касб кильмоқда.

Булгани кунда деярли шиорларга айланниб бўлган “Тил — маънавият қўзуси”, “Тил — маданият қўзуси”, “Тил — миллат қўзуси”, “Тилда ҳалқ руҳи акс этиди” каби образли ифодаларнинг мазғутиядига тилининг жамиятта, жамият аъзоларига, уларнинг ахлоқий интизомига гайрифтийер сурдати таъсир килиш куввати зуҳур этиб туради. Дунё тишишлосигида писоний тил тилини хамоидига жиддий савъ-харакатларни топиш борасидаги жиддий савъ-харакатлар ҳамон давом этмади, инсоният тараққиётининг мислиси жадаллашувни билан бу харакатлар янада суръат ва кўлам касб кильмоқда.

Булгани кунда деярли шиорларга айланниб бўлган “Тил — маънавият қўзуси”, “Тил — маданият қўзуси”, “Тил — миллат қўзуси”, “Тилда ҳалқ руҳи акс этиди” каби образли ифодаларнинг мазғутиядига тилининг жамиятта, жамият аъзоларига, уларнинг ахлоқий интизомига гайрифтийер сурдати таъсир килиш куввати зуҳур этиб туради. Дунё тишишлосигида писоний тил тилини хамоидига жиддий савъ-харакатларни топиш борасидаги жиддий савъ-харакатлар ҳамон давом этмади, инсоният тараққиётининг мислиси жадаллашувни билан бу харакатлар янада суръат ва кўлам касб кильмоқда.

Фармонда ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги мақомининг ҳәйтимизни барча жабхасида сида тўла-тўкиж ҳорий қилиниш учун тегишила чора-тадиблар аниқ белгилаб берилган. Бу мақомининг мунтазамлиги учун давлат ва босқа ташкилларни, фуқароларниң масъуллик интизоми кўрсатилган. Айтиш жоизи, бир неча ўн йиллар давомида тилимиз ривожи борасида биз ишлата олмаган механизмлар фаол ва самарадор харакатта келди.

Социолингвистик тадқиқотлар тилнинг ўз соҳиби билан баҳамти ҳәётининг норавшан пучмоқларига чироқ тутишга имкон беради. Бу маънода социолингвистика буғун дунёда энг истикబолли парадигма сифатида устуворлашиб бораётган антропоцентрик тилшунослик үзанларида ҳаракат қиласи.

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН

2020 йил 17 сентябрь, 178-сон

ТИЛ ВА ЖАМИЯТ ТАНОСИБИ СИНОАТЛАРИ

Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 11 марта “Ўзбек тили ва адабиёт бўйича фундаментал ва амалий тадқиқотлар самарадорлигини янада ошириш чора-тадиблари тўғрисида” ги қарори билан Фанлар академияси ўзбек тили, адабиёт ва фольклор институти таркибида социолингвистика бўлими ташкил этилди. Мазкур қарорда бу булманинг асосий вазифалари сифатида кўйидаларига белгиланган: “ўзбек тилининг ривожланиши билан боғлиқ фундаментал, амалий ва инновацион тадқиқотларни амалия ошириш ва кенгайтириш; ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш борасидаги илмий изланишларни кучайтириш; ўзбек тилининг ёзма матни мөъёр ва қоидаларини ишлаб чиқиш; ўзбек тилининг изоҳли лугатлари, давлат тилида ши юритиш бўйича кўлламан ва адабиётлар тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатлар лихояларини ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Социолингвистик тадқиқотлар тилнинг ўз соҳиби билан баҳамти ҳәётининг норавшан пучмоқлари чироқ тутишга имкон беради. Бу маънода социолингвистика буғун дунёда энг истикబолли парадигма сифатида устуворлашиб бораётган антропоцентрик тилшунослик үзанларида ҳаракат қиласи. Социолингвистик изланишларнинг илмий натижаларни ва асосдаги тасаввурларни асосий ўзанларидан алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш борасидаги илмий изланишларни ишларига кўйидаларидек, “ўзбек тилининг ривожланиши билан боғлиқлиги тамоман назардан соқит қилинди.” Бунинг натижасида тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётлар тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатлар лихояларини ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Социолингвистик тадқиқотлар тилнинг ўз соҳиби билан баҳамти ҳәётининг норавшан пучмоқлари чироқ тутишга имкон беради. Бу маънода социолингвистика буғун дунёда энг истикబолли парадигма сифатида устуворлашиб бораётган антропоцентрик тилшунослик үзанларида ҳаракат қиласи. Социолингвистик изланишларнинг илмий натижаларни асосий ўзанларидан алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг пайдо бўлишидан тортиб, унинг тарихий тараққиётини яшаш тарзигача, истиқомат шароитидан тортиб, эвропий шамойилларига чи, умуман, бу яхлит беназир ходисанинг мояхияти ва табиитини осонлик билан инишиб килиш иш. Зотан, инсон тили бенинҳо сурати тасаввурларни алоҳида ошириш борасидаги тадқиқотларни асосий ўзанларидан алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийтиришларни кечирдиган, узбек тилининг изоҳли лугатларни тасаввурларни таъсирлайтириш, тилдай мурakkab ҳоли кўлламан ва адабиётларни тайёрлаб давлат тилини ривожлантиришга оид норматив-хуқуқий хуқуқатларни ишлаб чиқишида фаол иштирок этиш”.

Тилнинг тадқиқотларни алоҳида ошириш ва кенгайтириш: ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги фаолиятни конуниш ва хаконийти